

Sven Krohn

IHMISEN ELÄMÄNKAARI JA HÄNEN EETTISET TEHTÄVÄNSÄ

Ajatus, aate, ihmishengen luoma
vapaus, valinta on tahdon ilmennys
ja sentään kosmillisen järjestyksen tuoma
aineeseen murtautunut järjen ilmestys
Kun itseäsi etsit, ihminen
järjellisessä löydät rakkauden

Muinaisessa Intiassa meille esittäytyy ns. brahmalaisessa kulttuurissa eräs ihmisen elämän kaaren malli, joka voidaan ottaa tuonnempaan selviävästä syystä tämän esitelmän otsikon mukaisen tarkastelun lähtökohdaksi. *Manun lain*¹ mukaan ihmisen toiminnallisen ja henkisen kasvun aika, joka alkaa hänen täytettyään seitsemän vuotta, on jaettava neljään jaksoon. Ensimmäinen jakso on *brahmajaarinina* eli opiskelijana olemisen aika, ja se päättyy, kun opiskelija erityisen seremonian (rituaalin) suorittamalla on “julistettu” täysi-ikäiseksi. Opiskelija eli *brahmajaarin* (*brahmacarin*) siirtyi syntymäkodistaan opettajansa hoiviin, jota hänen tuli kuuliaisesti palvella kaikessa ja samalla ahkerasti syventyä suullisena perinteenä säilyneihin ja säilytettyihin, alun pitäen runopukuisiin ajatuskuviin, jotka hänen oli opittava ulkoa. Opettaja valitsi näitä hänelle selittäen samalla niiden kätkeyttä symboliikkaa. Opiskelu käsitti aluksi *Veedat*, sittemmin brahmakauden kuluessa myös *Brahmanat*, joiden joukossa oli *Manun laki*. Opetuksen tiukuudesta ehkä johtuu (jopa väärä sointu oli rangaistava), että monia vuosituhansia sitten esisanskriitin kielellä seipetyt *Veedat* ovat nähtävästi säilyneet alkuperäisessä muodossaan. Tästä on todistuksena, että Intian eri osissa on ollut ja on kansanperinteen taitajia (verrattavissa suomensukuisiin runonlaulajiin), jotka kokonaan toistensa lähiympäristöstä riippumatta kykenivät esittämään valtavan repertuaarin kansanperinnettä yhtäpitävästi.² Oppilaana olemista seurasi meille varsinkin *Manun* laista välittyvän elämän järjestyksen mukaan toisena niistä neljästä jaksosta, joihin ihmiselämän tuli olla jaettu, *griihasta* eli taloudenhoitaja, sitten kolmas, *vaanaprastja* eli mietiskelijä ja neljäs, *sanjaasin*, erakko ja viisauden opettaja. Taloudenhoitajan tuli solmia avioliitto, jossa hänen toivottiin saavan pojan ja sen jälkeen enintään yhden lapsen. Tämä rajoitus vaali pidättyvyyttä, jonka noudattamisen merkitystä oli jo oppilaalle teroitettu.

Samalla painottaa *Manu* avioliiton suurta merkitystä ja asettaa eteemme eräänlaisen avioliiton ihannemallin. Sen mukaan avioliitto kuvastaa täysihmistä käsittäessään miehen, vaimon ja pojan, eli niin kuin *Manu* sen ilmaisee: “Tullakseen äideiksi ovat naiset, tullakseen isiksi miehet. Vain hän on täydellinen ihminen, joka käsittää yhtyneinä kolme persoonaa, vaimon, aviomiehen ja jälkeläisen.” Tässä avioliitossa selitetään aviomiehen ja hänen vaimonsa olevan yksi ja sama olento. Toisaalta tähdennetään, että taloudenhoitajan, *griihastan*, lähimpiä velvollisuuksia ovat hänen sosiaaliset tehtävänsä. Mutta ne päättyvät, kun tulee *vaanaprastrojen*, mietiskelijän aika. Aviopuolisot vetäytyvät silloin yhdessä johonkin yksinäiseen paikkaan mietiskelemään ja suorittamaan erinäistä hartausliturgiaa sekä askeettisia harjoituksia, joista myöhemmin saivat opastusta ns. metsäkirjasta. Harjoituksiin kuului voimistelu, joka Intiasta alkunsa saaneena siirtyi viime vuosisadalla Eurooppaan ja myös Suomeen. Elämänkaarensa lopulla on ihmisen määrä olla *sanjaasin*, yksinäinen vaeltaja, joka tietoisuudessaan kokee oman itsensä ja kaikki-itsen eli painopiste siinä on *turiija* (neljäs)³ johon sisältyy *sat-cit-ananda* (*sat-tshit-aananda*), aktiivinen olemassaolo (hyvyys), totuuden tiedossa eläminen ja todellisuuden kokeminen autuutena. *Sanjaasin*, jonka ravinto on ankarasti valikoitu (hedelmät), kulkee kerjäläiskulho kädessään, sillä yhteisön on määrä pitää huolta hänestä. Hän puolestaan levittää viisauden valoa ympäristöönsä samalla valmistautuen tehtäviinsä kuoleman jälkeisessä elämässä ja uudessa ruumistuksessa.

Edellä kuvattu elämänohje tai ihanne aluksi lienee ajateltu koskevaksi kaikkia arjalaisia eli “kahdestisyntyneitä” (ihmiseksi ja arjalaiseksi?), mutta sen jälkeen kun neljä yhteiskuntaluokkaa käsittävä kastilaitos oli vakiintunut yhteiskunnassa, se koski erityisesti ylintä eli brahmiinikastia. Mutta osiltaan, vaikkakin epätarkemmin, myös seuraavia järjestyksessä: sotilasaatelisto, *kshatrijat*, joihin kuningas kuului, ja *vaishat*, jotka kaupalla ja teollisella toiminnallaan hankkivat varallisuutta yhteiskunnalle. *Shudrat*, jotka olivat maanviljelijöitä ja hoitivat palvelustehtäviä, muodostivat kasteista alimman, eivät olleet näiden elämänkaariohjeiden alaisia, ei edes niiden modifioiduissa muodoissa. Arjalaisten asetuttua pysyväksi yhteiskunnaksi Intiaan on työnjaon tarpeellisuus yksi aihe kastilaitoksen perustamiseen; toinen oli kansallisen kokonaisuuden säilyttäminen dravida-kansojen keskellä.

Kolmas aihe sisälsi eettisen näkökulman omaksuttua elämäntavaksi katsomuksellista taustaa vasten. Sillä kastilaitos oli tarkoitettu myös järjestelmäksi, jonka päämäärä oli eettisen kasvun edistäminen. Jokainen kasti oli ikäänkuin koulu, joka asetti siinä olevan eteen eettisen ihanteen, joka hänen tuli omaksua luopumalla yksinomaisesta oman edun tavoittelusta yhteisön yhteiseksi hyväksi. *Vaishojen* tuli oppia, että varallisuus, jonka he hankkivat, oli hankittu yhteisölle; *kshatrioiden*, että heidän tuli olla valmiita luopumaan hengestään pelastaakseen toisen hengen. Kun yksilö elämänsä aikana oli saavuttanut annetun eettisen ihanteen mukaisen hyveen, ajateltiin, että hän jälleensyntymisen pyörässä *karmansa* nojalla syntyy seuraavaan ylempään kastiin siirtyen siten luokaltaan ylempään luokkaan.

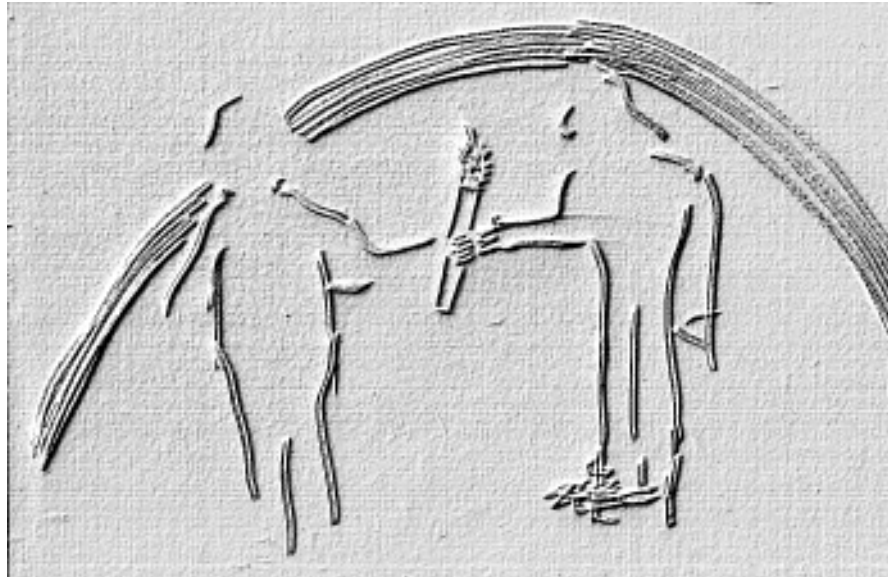
Nyt voidaan ehkä huomata, minkä tähden otin lähtökohdakseni muinaisintialaisen näkemyksen ihmisen eettisiksi katsotuista tehtävistä käsitellessäni yleisemmältä ja sen tähden ajankohtaisemmalta perustalta kysymystä ihmisen eettisistä tehtävistä. Varhaisarjalaisuudessa alkunsa saaneena ja pitkälti osiltaan hindulaisuudessa jatkunut edellä kuvattu järjestelmä säilyttäneenä kuitenkin ajankohdasta riippumatta eettisen pätemisensä eräissä periaatteissaan. Periaatteet, joiden mukaan eettiset velvollisuudet määräytyvät ihmisen edellytysten ja ympäristön tarpeitten ja tarjoamien mahdollisuuksien mukaan — ja ovat eri ikäkausina erilaiset — sekä periaate “jolle paljon on annettu, häneltä paljon vaaditaan”, eivät ole nykyisenä ajankohtanaakaan vanhentuneita. Kuitenkin lisäksi on otettava huomioon tehtävä, joka on annettu *sanjaasinille*. Tämä on *Marga* eli sisäinen tie, jonka tuloksena, kun sillä edetään, tulee olla yhä syvenevä tieto siitä, mihin ihmisen elämä kosmista taustaa vasten tähtää. Epäortodoksiset elämäntavot, kuten *tshainalaisuus* (jainalaisuus) ja buddhalaisuus, eivät kieltäneet tätä ihmiselle yleisesti katsottuna tarkoitettua perimmäistä päämäärää. Päinvastoin koski kritiikki sitä, että kastilaitos rajoitti tämän päämäärän tavoittamisen. Se oli rajoitettu käsittämään vain ylimmän kastin jäsenen hänen vanhuutensa viimeisessä vaiheessa. Sen sijaan tämä tavoite oli asetettava jokaisen ihmisen eteen ohjeeksi iästä ja kastista riippumatta, mikä samalla merkitsi kastilaitoksen hylkäämistä. Kirjassaan *Philosophies of India* tähdentää Intiassa perinteinä esille nousseiden ajatusjärjestelmien syvälinjatut Heinrich Zimmer, että buddhalaisen opin mukaan jokainen ihminen on tuleva Buddha. Zimmer jatkaa:

“Tämä on samalla sekä demokraattinen että aristokraattinen näkemys. Perustavasti sama näkemys vallitsee muinaisessa *jainassa* ja *Gosalan opissa*. Ja tavalla tai toisella tämä näkemys kuvastuu kaikissa myöhemmissä intialaisissa oppijärjestelmissä. Kaikissa niissä on kyse kätkeyn totuuden paljastamisesta yksilöllisen täydellistymisen avulla. Keskeinen periaate on, ettei täydellisyys ole mitään lisättyä tai ulkoapäin hankittua vaan pikemmin juuri se, mikä jo potentiaalisesti on olemassa sisäisen yksilön perustavana aktualisuutena. [...] Oppilaan ponnistusten tavoitteena on saattaa se tietoisuuteen, mikä kätkeytyssä olotilassa piilevänä ja uinuvana ja on hänen

olemuksensa ajaton todellisuus.”⁴

Kuitenkin tulee huomata, että buddhalaisuudenkin mukaan maallikolle on annettu yksilöllinen *dharma*, tässä *dharma* merkityksessä ihmiselle (eettisesti) kuuluva yksilöllisistä eroavaisuuksista johtuen erilainen omin tehtävä hänen maisessa sosiaalisessa ympäristössään. Vain munkkilaitoksessa, joka sai alkunsa buddhalaisuudessa, munkkien tuli pääasiassa keskittyä edellä lainauksessa kuvattuun tehtävään

Siirtykäämme nyt, vielä aatehistoriassa viipyen länteen Platonin *Valtioon*. Tämä valtiohan ei milloinkaan todellistunut maisessa ympäristössä, mutta on silti olemassa eräänä annettuna mallina. Sitä paitsi on merkittävää, että se pyrkii rakentumaan ihmiskäsitykselle, joka ottaa huomioon ihmisen sekä aineelliset ja keholliset että sielulliset ja henkiset tarpeet. Kuviteltu yhteisö hahmottuu siten yksilöstä

käsin kokonaisvaltaisesti nähtyjen analogioiden pohjalta. Huomaamme samalla, miten suuresti se muistuttaa hindulaista Manun lain välittämää yhteisömallia: filosofit = *brahmiinit*, sotilaat = *kshatrijat*, kauppiat = kauppiat, orjat = *shuudrat*. Mutta myös eroavuuksia on. Varhaishindulaisessa mallissa hallitsija oli sotilas eli *kshatrija*. Brahmiinit eivät hallinneet, vaikka he olivat arvostetuin yhteiskuntaluokka ja heitä kuunneltiin. Platonin mallissa sen sijaan filosofit hallitsivat. Brahmiinien keskuudessa vaati malli kahden ihmisen, miehen ja naisen kiinteätä, jopa ihanteellista aviosuhdetta; filosofien keskuudessa vallitsi Platonin mallin mukaan promiskuiteetti. Toisaalta filosofit olivat sekä miehiä että naisia, ja sukupuolesta riippumatta he olivat tasa-arvoisia, kun sen sijaan nainen hindulaisessa mallissa, vaikka häntä tuli kunnioittaa, oli silti mieheen verrattuna alistetussa asemassa. Platonin näkemys sukupuolten tasa-arvoisuudesta ylimmässä yhteiskuntaluokassa saattaa olla egyptiläistä vaikutusta: hänenhän kerrotaan käyneen egyptiläisissä mysteereissä. Molempien mallien yksi keskeinen ero on myös siinä, että hindumallin mukaan synnyttiin tiettyyn yhteiskuntaluokkaan,

mutta Platonin *Valtiossa* kuuluminen tiettyyn yhteiskuntaluokkaan oli tuloksena lahjoista ja taipumuksista sekä koulutuksen perusteella suoritetuista valinnoista. Entä pohjautuuko Platonin malli eettisyyteen siinä merkityksessä kuin olemme huomanneet hindumallin pohjautuvan? Epäilemättä hänen etiikkaansa kuuluvat kardinaalihyveet — viisaus, urhoollisuus ja kohtuullisuus ja kokonaisuuteen katsottuna myös harmonia — ovat potentiaalisesti edustettuina ja edellytettynä *Valtion* yhteiskuntaluokissa. Sen sijaan en ole löytänyt Platonin mallista samanlaista nousua ja edistystä yhteiskuntaluokasta toiseen ja perättäisissä jälleensyntymissä ruumistuksesta toiseen sitä mukaa kuin eettinen opetus edellisessä luokassa on opittu, niin kuin tapahtuu hindumallissa. Minusta näyttää kuin nousu ideoista korkeimpiin, totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen, olisi Platonin mukaan mietiskelemällä ideamaailmaa jokaiselle mahdollista luokastaan riippumatta. Antaahan Platon *Menon*-dialogissaan orjapojan ratkaistavaksi geometrisen tehtävän (“Mikä on neliön sivu, jonka ala on kaksinkertaisesti annetun neliön ala?”) Kun hän sen ratkaisee, päätellään, että se tapahtui, koska ratkaisu oli olemassa ideana pojan sielun kuolemattomassa osassa, ja sen ilmitulo täällä oli sen tähden jälleensyntyä. Siten myös hyve, päätellään, on opetettavissa, koska opettaminen on sen ilmi saattamista, joka hyvyyden ideana on jo olemassa ideoihin suuntautuvan mietiskelyn avulla ihminen platonistisen näkemyksen mukaan — Platonilla ainakin implisiittisesti mukana — jälleensyntymisten kuluessa tulee kuolemattoman sielunosansa hallintaan niin, että se daimonina eli suojelushenkenä äänellään ohjaa hänen toimintaansa.

Vaikka jätämme nyt Platonin, tekisi mieli vielä tarkastella eettisyyden ilmennyksiä tai etsintää keskiajalla; silloin esimerkiksi munkkilaitosta ja ritari-ihanteita (*Chevaliers sans peur et sans reproche*), mutta sivuutamme ne siirtyäksemme nykyisyyteen ja erityisesti länsimaisiin yhteisöihin ja Suomeen. Tutustuttuamme nykyihmisen elämäntilanteeseen sisältyvien toimialojen ja siten myös eettisten tehtävien mahdollisuuksiin, toteamme niiden laskemattoman moninaisuuden. Tosin voidaan tähdentää, että on yksi kaikille ihmisille yhteinen ja siten koko ihmiskunnalle annettu eettinen tehtävä, joka on ihmisyyden toteuttaminen itsessään. Tämä tehtävä on nähtävä vasten sitä taustaa, jossa ihminen persoonan on keskeneräinen, koska hänen yliajallinen perusolemuksensa ei ole vielä tullut hänessä täyteen tietoisuuteen. Näin ollen ihmisyyden termi sen sisällön avautuessa viittaa inhimilliseen täydellisyys-ihanteeseen. Tämä ihanne on vasta saavutettavissa ei yhdessä elämässä, vaan kuten mm. juutalainen *Kabbala* ja *Zohar* sekä Immanuel Kant (1724–1804) opettavat, aktiivisten ponnistusten avulla perättäisissä jälleensyntymisissä persoonien henkisen kasvuna. Siinä ihmisen kaksiseluisuus päättyy *mysterium conjunctionis* -tapahtumaan, jossa persoona on kestävästi yhtynyt henkiseen perusolemukseseen eli varsinaiseen itseen, mikä merkitsee ihmisen kasvun ja edistymisen erästä lakipistettä, mutta ei silloinkaan henkisen kasvun päättymistä.

Kysyessämme ihmisen eettisten tehtävien laatua ottamalla huomioon yksilölliset eroavaisuudet ja yksilöiden erilaiset elämäntilanteet ja myös rajoitettujen yhteisöjen ja kollektiivisten kokonaisuuksien tilat ja tarpeet, ei riitä, että viitataan ihmiskunnan yleiseen ja sen useimmissa yksilöissä vasta kaukaisessa

tulevaisuudessa toteutuvaan tavoitteeseen. Puhun tässä tietysti yliajallisesta varsinaisesta itsestä. Toisaalta on kysyttävä, mikä on yksilölle ja myös kansalle annettu omin tehtävä, joka aina samalla on ainoalaatuinen. Toisaalta on kysyttävä eri elämäntilanteissa, mikä on lähin eettinen tehtävä, joka yksilön tai kollektiivin tulee suorittaa edellytettynä, että se kyetään suorittamaan, sekä mikä on suoritettavien eettisten tehtävien tärkeysjärjestys. Joskus on lähin tehtävä selvä, kuten laupiaalle samarialaiselle. Joskus se merkitsee niiden esteiden etsimistä ja pois raivaamista, jotka kasaantuvat yksilön tai kollektiivin tielle ja estävät omimpana annetun tehtävän suorittamista. Tietysti näyttää selvältä, että lähin tehtävä aina kuuluu tässä ja nyt -tilanteeseen, mutta siinäkin on yleensä useita toimintaa koskevia vaihtoehtoja. Valintojen perusteet liittyvät aina arvojen hierarkiaan, mutta myös yhteiskunnassa vallitsevaan työnjakoon. Kaikilla ei voi eettisestikään katsottuna olla sama tehtävä. Ainakin osaksi on länsimaisissa yhteiskunnissa, myös Suomessa, yksilön taito ja tieto määräämässä, minkä työn ja aseman hän yhteiskunnassa saa omakseen. Kun hän suorittaa työnsä mahdollisimman hyvin ja käyttää asemaansa oikeamielisesti, on hänen toiminnallaan eettisyyden tuntomerkki. Tietenkin edellytettynä, ettei yhteiskunta ole määrännyt yksilön suoritettavaksi tehtäviä, jotka eettisyyden kannalta katsottuna ovat hylättäviä. Tässä kosketetaan kansalaistottelemattomuuden eettistä ongelmaa, jonka sentään nyt sivuutan. Sen sijaan kiinnitän huomioni aineellisten ja henkisten arvojen väliseen suhteeseen tarkastellessamme yksilöä ja yhteisöä eettisesti vastuunalaisena ja eettisten normien valossa. Silloin toteamme, että aineelliset arvot eräissä rajoissa, vaikka niitä suureksi osaksi on pidettävä välinearvoina, on nähtävä samalla primaarisina arvoina siten, että niiden todellistaminen ennen muita tai ainakin muiden kanssa samanaikaisesti on eettinen velvollisuus. Yksilötasolla se ainakin merkitsee kun se on mahdollista, oman kehonsa pitämistä käyttökunnossa (terveys) ja usein toimeentulonsa varmistamista työllään.

Kuitenkin saattaa olla niin, että yksilö, joka suorittaa työtä, joka on hänen omintaan, ja johon hän jo ennen syntymistään on lupautunut, joutuu asettamaan terveytensä vaaraan voidakseen edes lyhyen ajan tehdä sitä työtä, joka on annettu hänelle eettiseksi velvoitteeksi. Kun Matias Aleksander Castrenille tarjottiin hyväpalkkaista kirkkoherran virkaa, koska tiedettiin hänen keuhkosairaudestaan ja pelättiin hänen nääntyvän matkoillaan kielisukulaiskansojemme keskuudessa, hän vastasi: “En myy tiedettäni kolmestakymmenestä hopearahasta.” Epäilemättä Castren uskoi vastauksellaan lyhentävänsä elinikänsä, mutta hän tajusi myös, että toinen ratkaisu olisi merkinnyt eettistä lankeemusta. Intiassa ajateltuna ja kirjoitettuna: “On parempi suorittaa omaa *dharmaansa* vaikka vajavaisesti kuin (luopumalla omasta *dharmasta*) toisen *dharma* erinomaisesti.” Castren olisi varmaankin voinut suoriutua tehtävästään kirkkoherrana paremmin kuin moni muu, mutta hän valitsi *dharmansa*. Myös näkemys, että kehollinen ja taloudellinen olisi huolehtimisessa, myös yhteisöiden hallinnoissa, asetettava etusijalle on varuksellinen. Hyvin vaikeissa oloissa ja kriisitilanteissa osoittautuu, että ihmiset turvautuvat henkisiin arvoihin sekä, että ne, jotka henkisesti valvutuneina ovat heränneet varsinaisen itsensä henkisyteen ja siten kokeneet itsessään hyvän tahdon, ovat yhteisön tukipylväitä, joihin luotetaan ja turvaututaan. Vaikka ulkopuolella yhteisön on ihminen, jolla on aate, jota pitää eettisesti oikeana, vaivoin kukistettavissa, kun sen sijaan vain aineellisia hyväkkeitä itselleen keräävä luhistuu

kokonaan, kun hän on vaarassa menettää ne.

Toisaalta voidaan muistaa Islannin "pikku jääkausi", jolloin ihmiset tulivat niukan ravinnon johdosta toistakymmentä senttimetriä lyhyemmiksi, ei ainoastaan rakennettu ennätyslukumäärä kirkkoja vaan elettiin erästä Islannin kirjallisuuden merkittävintä kukoistuskautta. Tässäkin henkisiin arvoihin asettautuminen oli apuna elämän jatkumiselle ja kestämiselle myös vaikeina aikoina. Entä missä voidaan osoittaa olleen niitä tukipylväitä, joihin olen viitannut, niitä persoonallisuksia, jotka tulevat johtotähdiksemme, kun kuolemanvaara tai tyhjyys on meitä uhkaamassa? Sodassa koen tällaisen esikuvallisen johtotähden olleen Adolf Ehrnrooth, rauhassa ja kansainvälisesti ymmärrettyä Albert Schweitzer, joka koki elämän perustaksi kaikkyykseyden ja toiminnallaan näytti, mitä se hänelle käytännössä merkitsi. Toimikaamme mekin täällä, aineellisuuden paineiden alaisena, mahdollisuuksiemme puitteissa ja uskollisina omimmallemme niin, että hengen voitto meissä edistäisi sen kollektiivista avautumista kansassamme ja siten myös ihmiskunnassa.

Viitteet

1. Manun lain sisältöä esitetään suomeksi Pekka Ervastian kirjassa *Suuret uskonnot* (3. painos, Mystica, Helsinki 1926, s. 36-48). Myös S. Radhakrishnan, *Indian Philosophy*, Volume One (George Allen et Unwin Ltd., London 1929, mm s. 137, 515-518). Katso myös indeksistä merkintää 'Manu'.
2. "Even today we can meet in the streets of Indian cities these walking treasure houses of Vedic learning" Radhakrishnan. Op.cit. s. 127.
3. Tajunmantilat: *dshagrat* (päivätajunta), *svapna* (unitajunta), *sushupti* (uneton uni) ja *turiya* (neljäs).
4. Zimmer 1958, s. 546.

*Alkutulesta kerran
kipinät ponnahtivat
kosmoksen kaaoksesta
voimina rakensivat*

*Unessa unettomassa
sielut odottivat
milloin kehollisessa
liekkeinä loimuisivat*

*Matona matelin maassa
vedessä kalana uin
saalista terävin hampain
vaanin ja avoimin suin*

*Nelijalkainen luomus
katseeni maahan loin
mullasta ruhosta puista
saamani ravinnoks toin*

*Astelin kovaa maata
painavin askelin
mutta kuin unesta joskus
hetkeksi havahdin*

*Katseeni pystyyn nousten
vuorille kohottaen
kohtasin aamun ruskon
ja niin olin ihminen*

*Hyvän ja pahan tiedon
perintöosaksi sain
olla Adam ja Eeva
olla Abel ja Kain*

*Tuskaa ja ahdistusta
ihminen kokea saa
etsiä kuolematonta
keskellä kuolemaa*

*Avautuu vaeltajalle
jyrkkä ja kivinen tie
vielä vain aniharva
sillä kulkenut lie*

*Palkkana rauha ja autuus
henkinen kuninkuus
voitoista korkein ja kirkkain
Ajassa Ikuisuus*

Sven Krohn